

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXIX, св. 2

ISSN 0350-185X

UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXIX, No. 2

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović, Dr Sreto Tanasić,
Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov, Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE

2023

ISSN 0350–185X
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXIX, СВ. 2

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Слободан Ремейић, др Јелица Стојановић, др Срејко Танасић,
др Зузана Тојолињска, др Анађолиј Турилов, др Виктор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2023

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ филолог = South Slavic Philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - Књ. 1, св. 1/2 (1913); књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931); књ. 12 (1933)-књ. 17 (1938/1939); књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)- . - Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1938/39; 1949/50- (Београд : Службени гласник). - 24 cm

Полугодишње. - Друго издање на другом медијуму:
Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог
COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Жарко Бошњаковић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), академик Јасмина Грковић-Мејџор (Српска академија наука и уметности), dr Aleksandra Derganc (Filozofska fakulteta v Ljubljani), др Ксенија Кончаревић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), dr Anna Kretschmer (Institut für Slawistik, Universität Wien), академик Александар Лома (Српска академија наука и уметности), др Весна Ломпар (Филолошки факултет Универзитета у Београду), академик Александр А. Лукашанец (НАН Беларуси), Tatjana Milliaresi (Université d'Etat de Lille), др Софија Милорадовић (Институт за српски језик САНУ), др Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу), др Мирослав Николић (Филолошки факултет Универзитета у Београду), dr Ivo Pranjković (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), др Слободан Павловић (Филозофски факултет Универзитета у Београду), Лариса Викторовна Рацибурская (Национальный исследовательский Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского), академик Слободан Реметић (Академија наука и уметности Републике Српске), др Стана Ристић (Институт за српски језик САНУ), др Ди Сяося (Сичуански универзитет, Кина), др Марија Стефановић (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду), др Срето Танасић, дописни члан (Академија наука и уметности Републике Српске), др Божо Ћорић (Филолошки факултет Универзитета у Београду)

Ово издање финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-47/2023-01/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 26. септембра 2023.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура: мср Дивна Продановић

Коректура резимеа на руском: мср Стефан Милошевић

Коректура резимеа на енглеском: др Татјана Ружин Ивановић

Припрема за штампу: Давор Палчић (*palcic@eunet.rs*)

Штампа: Службени гласник, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Рајна Драгићевић: Један рођендан који не заборављамо (Милка Ивић 1923–2023)	9
--	---

Студије и расправе

Елена В. Петрухина: Особенности аспектуальной деривации в русском языке (на славянском фоне)	11
Јелена В. Петрухина: Карактеристике аспекатске деривације у руском језику (на словенском фону)	26
Elena V. Petrukhina: Features of Aspectual Derivation in Russian (on the Slavic Background)	27
Swetlana Mengel, Maria Cristina Bragone: «... <i>Imprimi sicut Nationi Russicae decori & utilitati foret ...</i> »: Роль просветительской деятельности немецких пиетистов в России начала XVIII века и их вклад в формирование русской профессиональной терминологии	29
Светлана Менгел, Марија Кристина Брагоне: Улога просветне делатности немачких пијетиста у Русији почетком XVIII века и њихов допринос формирању руске професионалне терминологије	61
Swetlana Mengel, Maria Cristina Bragone: “... <i>Imprimi sicut Nationi Russicae decori & utilitati foret ...</i> ”: The Role of German Pietists’ Educational Activities in the Early Eighteenth-century Russia and their Contribution to the Formation of Russian Professional Terminology	62
Наташа Ж. Драгин: Од бана до херцега: страни лексички слојеви у ћирилским пословноправним актима средњовековне Босне и Хума	63
Наташа Ж. Драгин: От бана до герцега: иностранные лексические пласты в кириллических делово-юридических актах средневековой боснии и хума	89
Nataša Ž. Dragin: From Ban to Herzeg: Foreign Lexical Layers in Cyrillic Business and Legal Acts of Medieval Bosnia and Hum	90
Ненад Б. Ивановић, Јована Б. Јовановић: <i>Збирка грдних имена Ђорђа Натошевића (1821–1887) као извор за проучавање лексике погрдног значења у савременом српском језику</i>	91
Ненад Б. Иванович, Јована Б. Јованович: <i>Сборник уничижительных имён Джорджа Натошевича (1821–1887) как источник для изучения лексики пейоративного значения в современном сербском языке</i>	116
Nenad B. Ivanović, Jovana B. Jovanović: <i>A Collection of Coarse Words in Manuscript Form by Đorđe Natošević (1821–1887) as a Source for the Scientific Study of Derogatory Terms in the Serbian Language</i>	117

Бојана М. Вельовић Поповић: Глаголски систем говора Прилужја код Вучитрна	121
Бояна М. Вельович Попович: Система глаголов речи Прилужъя близ Вучитрна	148
Војана М. Veljović Popović: Verbal System of the Priluzje Dialect in Vučitrn	149
Татјана Г. Трајковић: Радни глаголски придев мушког рода једине у говорима Косовског Поморавља	151
Татьяна Г. Трайкович: Действительное причастие мужского рода единственного числа в говорах Косовского Поморавья	168
Tatjana G. Trajković: Past Verb Form of Third Person Masculine Singular in the Vernaculars of Kosovsko Pomoravlje	170
Милош М. Ковачевић: Статус везника <i>док</i> у контрастним реченицама	171
Милош М. Ковачевич: Статус союза <i>док</i> в сопоставительных предложениях	188
Miloš M. Kovačević: Status of the Conjunction <i>док</i> ('while') in Contrast Clauses	189
Юйцинь Пань: Функционирование иноязычной лексики в русском и китайском языках начала XXI века (сравнительный аспект)	191
Јућин Пан: Функционисање стране лексике у руском и кинеском језику на почетку XXI века (компаративни аспект)	209
Yuqin Pan: The Functioning of Loanwords in the Russian and Chinese Languages in the Early 21 st Century (Comparative Aspect)	209
Данило С. Алексић: Неки „родно осетљиви“ деривати на <i>-киња</i> и творбени систем српског језика	211
Данило С. Алексић: Некоторые «гендерно чувствительные» дериваты на <i>-киња</i> и словообразовательная система сербского языка	238
Danilo S. Aleksić: Some “Gender-Sensitive” Derivatives Ending in <i>-kinja</i> and the Word-Formation System of the Serbian Language	238
Драгана М. Ратковић: Зоонимска лаудативна номинација жене с аспекта старосне доби у пиротском говору	239
Драгана М. Раткович: Зоонимическое название женщины в аспекте возраста в пиротской речи	257
Dragana M. Ratković: Zoonymic Laudative Nomination of a Woman from the Aspect of Age in the Speech of Pirot	258
Некролог	
Проф. др Вера Васић (1948–2023) (Јасмина Дражић)	259

Хроника

К 100-летию академика Никиты Ильича Толстого
(Екатерина Якушкина) 267

Хроника круглого стола Проблемы славянской сопоставительной
лексикологии и лексикографии. МГУ. Москва, 24. март 2023. г.
(Александра Чиварзина) 271

Прикази и критике

Анна Петрикова. *Феномен языковой личности в свете
христианского дискурса (на материале проповедей
Д. Смирнова)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove,
Filozofická fakulta, 2021, 150 стр. (Ружица Левушкина) ... 277

Владан Јовановић. *Језик и речник свейог владике Николаја
Велимировића*. Београд: Институт за српски језик САНУ,
2023, 510 стр. (Александар Милановић) 284

Јасмина Дражић. *Присјуйи йроучавању значења речи*. Нови Сад:
Филозофски факултет, 2022, 323 стр.
(Ана В. Миленковић) 289

Жарко Бошњаковић. *Речник македонских глагола: Морфосинџакса
глагола у македонском сџандардном језику, МЈ₂*. Македонски
информативен и издавачки центар, Филозофски факултет
Универзитета у Новом Саду и Архив Војводине, 2022, 107 стр.
(Миљана Чопа) 297

Твртко Прђић, Јасмина Дражић, Мира Милић, Милан Ајџановић,
Соња Филиповић Ковачевић, Олга Панић Кавгић, Страхиња
Степанов. *Српски речник новијих англицизама*. Нови Сад:
Филозофски факултет, 2021, 641 стр.
(Александра Ш. Кардош Стојановић) 302

Martin Ološtiak, Ľudmila Liptáková, Klaudia Bednárová-Gibová (ed.).
*Slovanská slovo tvorba: synchronia, inovácie, neologizácia – Slavic
Word-formation: Synchrony, Innovations, Neologization*. Prešov:
Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej
univerzity, 2022, 430 стр. (Милан Ајџановић) 316

Комплет монографија 75 година Инсџијуйија за српски језик САНУ
(Ана Голубовић) 324

*Анонширана библиографија Јужнословенског филолога. Ана
Миленковић и Владимир Живановић. Београд: Институт за
српски језик САНУ, 2002, 132 стр.
(Владимир Живановић, Ана Миленковић) 330*

Регистри

Регистар кључних речи LXXIX књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 341

Регистар именâ LXXIX књиге
Јужнословенског филолога, св. 2 343

Јасмина Дражић. *Присћуїи їроучавању значења речи*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2022, 323 стр.

Разумевање *значења речи* подразумева проналажење везе између човека и предметног и појавног света у којем живи. Значење произлази из односа који имамо према нашој стварности и онога са чиме се, у датој стварности, свакодневно сусрећемо, о чему размишљамо и онога што доживљавамо.

Питање природе и структуре *значења* предмет је, пре свега, лексикологије, али се интересовање за њега проналази и у другим дисциплинама, као што су психологија, антропологија, филозофија, социологија, неурологија и др.

Област српске лексикологије онедавно је богатија за једну обимну монографију, која се, сасвим оправдано, може посматрати и као својеврстан уџбеник из области лексичке семантике. Књига *Присћуїи їроучавању значења речи*, ауторке Јасмине Дражић, представља одабир ауторкиних допуњених и реорганизованих истраживања, посвећених различитим аспектима проучавања значења. Она је, начелно, подељена на шест целина, од којих је свака, надаље, организована у посебна поглавља и потпоглавља. Ауторка истиче да је „природа значења врло комплексна и, у оквирима уже дисциплине – лексичке семантике, огледа се, најначелније, у одређењу елемената значења, историјском развоју разумевања природе значења, те приступима његовом одређењу“. У фокусу готово свих њених истраживања јесте питање лексичке синтагматике и приступ значењу речи у контексту.

I

Теоријско-методолошка утемељеност истраживања представљена је у *Уводним разматрањима* (стр. 13–66), у којима ауторка полази од лексиколошког одређења значења на основу тријаде *језик : мишљење : стварносћ*, Огдена и Ричардса (1923), наводи седам врсти значења према Џ. Личу (1981) (*концеїїуално, коноїїаїїивно, соїїїално, афекїїивно,*

рефлектијујуће, колокативно и шемајско) и завршава поделом на *дескриптивно* и *недескриптивно* значење Ц. Лајонса (2002). За истраживачку оријентисаност наше ауторке посебно је значајно то што је Лич дефинисао и издвојио као посебно тзв. *колокативно* значење, које се „састоји [...] од асоцијација које реч стиче на основу значења речи с којима се обично заједно јавља“, будући да је немали део њених истраживања посвећен управо разумевању значења у колокацијским спојевима речи.

Хронолошки преглед различитих приступа појму *значења* ауторка даје на основу прегледа Д. Херарта (2009).

Историјско-филолошка семантика утемељена је на дијахронијском приступу лексичкој семантици и механизмима промене значења речи метафором, метонимијом, генерализацијом и специјализацијом. Основне оријентације овога приступа јесу етимологија, реторика и израда речника. *Стируктуралистичка семантика* инспирисана је учењима Ф. де Сосира, и јавља се као реакција на историјско-филолошки приступ. Обухвата теорију лексичких поља, релациону семантику и компоненцијалну анализу. *Генеративна семантика* утемељена је радом *Стируктура семантичке теорије*, Каца и Фодора (1963). Приступи истраживању и разумевању значења комбинују структуралистичке методе анализе, формалистички систем описа и менталне компоненте значења. *Неоструктуралистичка семантика* окупља теорије које се, начелно, могу груписати око три личности – Ане Вјежбицке (која анализи значења приступа на основу ширег когнитивног контекста и његовог формалног представљања), Игора Мељчука (који значењу приступа фокусирајући се на лексичке односе и лексичке функције) и Чарлса Филмора (који се ослања на чисто генеративна полазишта и теорију прототипа, укључујући важност лингвокултуролошке перспективе у разумевању значења речи). *Когнитивна семантика* бива утемељена радовима Фоконијеа, Филмора, Лејкофа, Ланакера и Талмија (у којима се значење посматра као појмовни садржај, који је језички организован).

Овим кратким хронолошким прегледом представљене су основне теоријске поставке о значењу у оквиру доминантних научних усмерења, при чему је основна диференцијација међу њима заснована на *присусићу* или *одсутићу* когнитивног аспекта значења.

У наставку поглавља представљене су карактеристике кључних механизма мишљења и језика – *категоризације* (као основног процеса у људској спознаји и разумевању света), *појмовне метафоре* (као механизма којим се један апстрактан феномен разуме на основу конкретног) и *метонимије* (као когнитивног процеса који делује унутар истог идеализованог когнитивног модела), *теорије прототипа* (према којој сви чланови једне категорије немају исти статус, већ су неки централни или прототипски, док су остали чланови периферни), и две научне методе:

асоцијативне (јер се асоцијацијама може допрети до менталних механизма који откривају релације међу концептима и на тај начин дају обресе менталног лексикона) и *лингвокултуролошке* (којом се проучавају манифестације културе народа, које су језички утемељене).

У другом поглављу, *Теоријско-методолошке основе истраживања*, дате су основне перспективе у оквиру којих је ауторка представила своја истраживања, а на основу којих су, заправо, организована четири кључна поглавља књиге. У питању су *колокацијска*, *когнитивна* и *лингвокултуролошка* перспектива у разумевању лексичког значења, као и приступ лексичкој творби у *културолошкој* перспективи.

II

Друга целина под називом *Колокацијска перспектива значења речи* (стр. 67–121) бави се *колокацијама*, као минималним контекстом за разумевање семантичке реализације лексеме.

У првом поглављу, *Колокације као вид лексичке солидарности*, ауторка говори о појму *лексичке солидарности*, „која означава детерминацију садржаја једне лексеме класом других речи, које су репрезентоване класом, архилексемом или специфичном другом лексемом“, и о једном виду овог феномена, тзв. *импликацији*. Бави се имплицираношћу семантике *соматизама*, тј. глаголско-именичким спојевима у којима је семантика именица уклопљена у семантички садржај глагола (нпр. *око*, *зуб*, *усне*, *рука*, *нога*, *прст*, *нокат* и *раме* према *гледати*, *грести*, *љубити*, *држати*, *шутнути* и сл.). Ауторка прави разлику између потпуне имплицираности (*слегнути раменима*, *разрогачити очи*) и потпуне стилске имплицираности (*пригрлити руком*, *грести зубима*).

У поглављу *Синонимија и колокације у настави*, ауторка наводи да је „синонимија [...] једно од кључних питања у истраживању колокација“, и даје кратак осврт на место синонимије у истраживању колокација, истичући да су теоријска испитивања нашла примену у педагошкој и лексикографској пракси, као и у корпусним истраживањима. Када говори о приступу синонимији у настави страног језика, истиче да је један од основних циљева да се олакша усвајање постојаних лексичких спојева, који се разумеју као целина. Они су терминолошки одређени као „полу-готови производи“, „фразне целине“ или „лексичке целине“.

Ауторка се бави колокацијама и парадигматским лексичким односима, наводећи, пре свега, истраживања у вези са феноменом *придевске антонимије* (К. Расулић, Р. Драгићевић, М. Ивић и Б. Хлебеца). С тим у вези, представља своје истраживање посвећено учењу значења придева *ситан* и *мали*, у оквиру наставе српског језика као страног (*мали лонац*, *мали коњ*, *мала плата*, *мали газда* према *ситан вез*, *ситна деца*, *ситне*

очи, ситне *паре*, ситан *газда*). Ауторка даје попис именица са значењем „део тела“, које су одређене придевом *ситан*, а за потребе усвајања ових спојева у настави српског језика као страног (*ситно око, лице, кости, зуби, прсти, руке*).

У поглављу *Синонимија и колокације у Енциклопедијском речнику српско-енглеском*, ауторка се бави колокацијама које су унете у речнички чланак, чија је функција разграничење значења полисемантичких речи, с једне, и блискозначних речи, с друге стране. Анализа је рађена на придевима *слаб* и *танак* (где први придев припада примарној семантичкој категорији ИНТЕНЗИТЕТ). Ауторка представља место придева у *Енциклопедијском речнику* (Б. Хлебца), а затим и у електронском речнику *СрпКорп* (Д. Витаса и сар.) (*слаб осмех* ≠ *слаба одећа, слаба кафа* = *танка кафа, слаба грана* = *танка грана*).

У последњем, четвртом поглављу друге целине, *Пароними у настави и речнику*, ауторка представља истраживање паронима на примеру једног сегмента унутарјезичке паронимије, тј. паровима девербативних именица изведених од истог глагола процесом суфиксације (*удар/ударац, излаз/излазак*).

III

У трећој целини, која носи назив *Когнитивна перспектива значења речи* (стр. 123–169), описани су приступи у оквиру когнитивне семантике који су најподеснији за разумевање механизма мишљења рефлектованих у језику.

У поглављу *Појмовна метонимија и категорија транзитивности*, ауторка описује семантичку и лексикографску анализу једне групе транзитивних глагола, који су подложни метонимијској дисперзији, тј. глагола који означавају радње трансформисања и модификовања објекта (*ушићи чарапе* : *ушићи рупу, цедићи лимун* : *цедићи сок*). Она даје кратак преглед теоријских приступа глаголској метонимији, уводи досадашња лексикографска разматрања дате проблематике и, на крају, коментарише лексикографску обраду глагола *брисаћи, закопчаћи, кувати* и *копати*, и поступак лексикографског бележења глаголске метонимије.

Ауторка се у поглављу *Појмовна метафора и виртуелна комуникација* бави друштвеним мрежама и, уопште, виртуелном комуникацијом у циљу истраживања појмовне метафоре. Увидом у *Речник српског језика* (2007) и *Оксфордски речник колокација енглеског језика* (2002) ауторка посматра трансформацију значења синтагматског споја „друштвене мреже“, увидом у релевантне податке о значењу ове лексичке везе. Такође, прегледом доступних електронских примера, на интернету и у електронском корпусу *СрпКорп*, ауторка сагледава и са-

времено језичко стање, када је у питању овај лексички спој. Њена анализа показала је да генерисање појмовних метафора денотираног појма „друштвене мреже“ почива на изворним доменима *месџа*, *иџредеџа*, *изазивача*, *човека*, *физичке силе*, *запаљиве материје* и *сироводника*, односно да их ми разумемо у оквирима семантичких поља *сџацијалносџи* (ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ СУ МЕСТО), *џацијалносџи* (ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ СУ ПРЕДМЕТ), *каузалијалносџи* (ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ СУ ИЗАЗИВАЧ), *агенцијалносџи* (ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ СУ ЉУДИ, ФИЗИЧКА СИЛА) и *инструменталносџи* (ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ СУ ЗАПАЉИВА МАТЕРИЈА).

Последње, треће поглавље, *Категоризација и оградe на иџредеџа 'чистџи'*, посвећено је истраживању значења придева *чистџи* када означава квалитет ентитета или појаве, остварене у пуној мери. У фокусу истраживања јесу апстрактне именице, а циљ је да се утврди један део регистра, који је одраз људске потребе да именује те појаве као оне које немају наслаге или прљавштину, односно, које су у фигуративном значењу *чистџе* (чиста *глуџосџи*, *лудосџи*, *џакосџи*, *охолосџи*, *радознаџосџи*, *човечносџи* и др.). На примеру придева *чистџи*, као одредбе категоризовања, ауторка закључује да је његово значење у најдиректнијој вези са семантичким обележјима именице (+/- конкретно) и (+/- позитивно).

IV

У четвртој целини, под називом *Лингвокултуролошка перспектива значења речи* (стр. 172–226), представљена су истраживања која се наслањају на полазишта концептуалне анализе, а допуњене методологијама за испитивање језичких феномена, као одраза културних оквира.

У првом поглављу, *'Богатство' у српској традиционалној култури и језику*, ауторка описује пословице у српском језику које се односе на концепте *богатства* и *сиромаштва*, с циљем да се идентификују основне вредности (аксиологеме), као одраз народне свести о материјалном и духовном иметку. Она утврђује три тематске групе у оквиру којих се реализује концепт БОГАТСТВА – стицање материјалних добара, располагање имовином и однос према њој и поседовање/непоседовање материјалних вредности.

У поглављу *'Доброта' и 'храброст' у српској култури и језику*, концепти ДОБРОТЕ и ХРАБРОСТИ испитују се на основу кључних речи *добар* и *храбар*, придева који денотирају позитивне особине. Истраживање је рађено на корпусу који обухвата асоцијације забележене на речи-дражи *добар* и *храбар* у *Асоцијативном речнику српског језика* (2005) и на грађи прикупљеној анкетом (248 студената). Узимајући у обзир различите нивое језичке анализе, ауторка износи неколико валидних закључака: а.

на језичком нивоу уочавају се јасне тенденције упаривања лексема на синтагматском, односно парадигматском плану, б. други ниво анализе тиче се степена учесталости асоцијација, чиме се открива и њихова повезаност у менталном лексикону и доминација у колективном доживљају ових особина и в. фокусирање тематских група у асоцијацијама указује на превагу одређених сегмената ванјезичке стварности у свести испитаника.

У поглављу *'Биље' у српској традиционалној култури и Вуковом Рјечнику*, ауторка износи истраживање у којем се бавила утврђивањем регистра флоралног лексичког слоја, као и места, улоге и функције биља у постојаним вишелексемским спојевима у Вуковом *Рјечнику*, који представљају језички уобличене (фразеолошке) трагове старог начина живота и веровања. У датим фразеологизмима ауторка препознаје сажете поруке које кодирају различита семантичка поља – *темпоралност* (Кад на врби роди грожђе), *квантификацију* (Од једнога удара дуб не пада) и *каузалност* (Неће гром у коприве). Она разматра и место *биљке* у перцепцији света, истичући њену високу рангираност. Ауторка даје начелну поделу фразеологизама на *неутралне* и *сакрално* обележене, наглашавајући да је, са синхронијског становишта, врло тешко повући јасну границу између ове две димензије.

У последњем поглављу, *Вукова лингвокултурологија и лексикографија*, ауторка истиче значај Вуковог *Рјечника* за српску културу, рашчлањујући Вуков лексикографски поступак како би приказала основне принципе селекције лексичке грађе и њене организације у *Рјечнику*. У том смислу издваја – *макроструктуру* (прикупљање и селекција грађе, општи лексички фонд, стране речи, тематски лексички слојеви) и *микроструктуру* (основни модели уређења речничког чланка, специфични модели).

V

Пета целина, која носи назив *Творба речи у културолошкој перспективи* (стр. 227–279), обухвата четири истраживања заснована на белетристичкој, новинској, и новијој речничкој грађи, као и оној преузетој са интернета, са фокусом на савременом, актуелном лексичком слоју.

У првом поглављу, *'Брат': деривационо гнездо у прошлости и данас*, на примеру лексеме *брат* у Вуковом *Рјечнику* (1818, 1852), ауторка сагледава инвентар њених деривата, са циљем да идентификује денотате тог времена у оквиру овог семантичко-деривационог гнезда, као представника ондашњих социокултуролошких потреба у овом сегменту именовања родбинских веза. Компаративни аспект истраживања огледа се у поређењу стања добијеног анализом *Рјечника*, са актуелним дери-

вационим гнездом лексеме *брат* у *Семантичко-деривационом речнику* (2006).

У другом поглављу, *Секундарна међујезичка конверзија*, ауторка разматра феномен *конверзије* на примеру англицизама у српском језику. Циљеви истраживања подразумевали су: утврђивање степена учесталости конверзије као језичке појаве, утврђивање прототипа конверзије и дефинисање семантичких и ванјезичких разлога њеног појављивања у језику. Резултати истраживања показали су да постоје *морфосинтаксички*, *деривациони*, *социолингвистички* и *семантички* аспекти конверзије, а ауторка даје и типологију конверзије англицизама у српском језику (именица → придев, именица → прилог, придев → именица, придев → прилог/предлог, глагол → именица, предлог → именица). На крају поглавља, у форми општих закључака, ауторка описује три основна аспекта конверзије: а. морфолошко-творбени, б. семантички и в. стилски и социолингвистички аспект.

Треће поглавље, *Лексичка креативност у роману 'Па као'*, посвећено је утврђивању неуобичајених, јединствених и нових лексичких јединица у функцији језичко-стилског поступка у роману *Па као*, В. Табашевића (2016), са циљем да се истражи лексичка креативност кроз игре речима (*пакао* љубави → *па као* љубав; *пакао* писања → *па као* писање). У роману који има 183 странице ауторка идентификује 95 примера у којима се препознаје неки вид језичког поигравања. То су, на нивоу речи: *дезинтеграција речи* (Али тако мора да се одраста, мисли тихо мати, и *нестаје*, *не стаје* да мисли), *сливање* (*Паранојеви* трче, *јуре* мојим мислима), *деривација* (Осим ако *Анчи* не скине *хаљинчи*), *ресемантизација* (*Пакао* би требало да почне његовим силаском са брда о којем смо раније већ нешто мало *писнули*) и на нивоу реченице: *понављање* (Ана ми *никад* није рекла да ме воли иако ме је волела као *никад*) и *дезинтеграција идиоматизованих лексичких јединица* (Чекао је дете пуним плућима). Говорећи, на крају рада, о даљим истраживањима лексичке креативности, ауторка сматра да ће она потврдити да је језички потенцијал изузетан, и да се неологизми у књижевности разликују од оних у другим стилевима.

У последњем, четвртом поглављу, ауторка разматра *Нове српске колокације из глобалног света*. Полази од хипотезе да ће се у области политике, економије, информационих технологија, забаве и друштвеног живота идентификовати нови ентитети, који су нашли место у лексичком систему савременог српског језика. Ауторка дели лексику на ону „до сада“ и „од сада“, и пита се: шта је мотивишући фактор за настанак нових речи и колики је степен њихове прихватљивости у језику? Закључује да се узроци новонасталих лексичких спојева могу тражити или у сфери савремених технологија (где се, често, дословним преводима са енгле-

ског језика остварују наизглед неприродне везе), или се ти узроци крију дубоко у сфери политике, која је на „европском путу“.

VI

У *Завршним разматрањима* (стр. 281–294) ауторка сумира садржину кључних поглавља и износи идеје за нека будућа истраживања. Посебно истиче да су увиди до којих је дошла показали да је тешко успоставити јасну границу међу различитим приступима значењу речи, будући да најважнију улогу у разумевању значења има, заправо, најужи контекст. Оно што је заједничко свим њеним истраживањима јесу културна и историјска позадина, које утичу на различите аспекте значења – сужавање, ширење или ишчезавање значења или компонената значења (било у примарним или секундарним семантичким реализацијама), као и настајање и развој нових значења. Такође, у њима се примећује испреплетаност теорије и праксе, јер, иако ауторка полази од сагледавања одређених питања у теоријским оквирима, већина тих питања произашла је, управо, из наставне или лексикографске праксе.

На самом крају књиге, ауторка даје *Библиографску белешку*, а за њом следе *Литература*, *Речници* и *Извори*.

Оно што књигу *Приступити и проучавању значења речи* умногоме чини посебном јесте њен интердисциплинарни теоријско-методолошки карактер. Ауторка приступа теоријској и емпиријској анализи грађе свеобухватно, полазећи од најрелевантнијих теоријских гледишта семантике, когнитивне лингвистике, семиотике и лингвокултурологије. Проблему значења приступа из лексиколошке, творбене, стилистичке, педагошке и лексикографске перспективе. Резултати њених истраживања могу се, без икаквих уступака, успешно примењивати у настави српског језика, учењу српског језика као страног, као и у изради различитих типова речника (пре свега, речника колокација и синонима).

Ауторка је показала како се *значењу речи*, као једном сложеном когнитивном феномену, може прићи креативно, и како се на одлично одабраној грађи и са јасном мотивацијом о томе шта се жели испитати, могу добити резултати и закључци који ће, сигурни смо, умногоме утицати на даља истраживања у области лексичке семантике српског језика, како у теорији, тако и у пракси.

*Ана В. Миленковић**
Институт за српски језик САНУ
Београд

* ana.milenkovic@isj.sanu.ac.rs